# CU PRIVIRE LA ORIGINEA RUMÂNEASCĂ/ROMÂNEASCĂ A CUVÂNTULUI *SENAT* ȘI A INSTITUȚIEI *SENATULUI*

***Andrei GROZA,***
***doctor, conferențiar universitar,***
***prim-prorector al Academiei de Administrare Publică***

**SUMMARY**

*The Author of the article "Regarding on rumanian/ romanian origin of the word senate and Senate Institution" tried, based on analysis of written sources in olden times, to prove that: senats, gerouses, sinclits and sinedrions as state organs in ancient Rome, Antic Greece and Judea as well the words that were named these institutions, have rumanian/ romanian provenance. For this purpose he made reference to the works of acquaintances historians: Titus Livius, Gaius Paterculus, Plutarh, Marcus Tullius Cicero and others that lived in that period and took an active part in politic life within those states.*

Când se vorbește despre *senate*, se au în vedere, în primul rând, camerele superioare ale parlamentelor unor țări, organele deliberative ale instituțiilor de învățământ superior sau, mai rar, ramurile executive ale unor guverne, unele guverne regionale, structuri aparte din cadrul curților supreme de justiție din unele țări ș.a.m.d.

În ceea ce privește originea cuvântului și a instituției, se cunoaște că o asemenea instituție a fost înființată pentru prima dată în Roma antică, la mijlocul secolului al VIII-lea î.e.n., că însuși cuvântul *senat* provine din limba latină, de la cuvântul *senatus*, care, la rândul său, a derivat de la alt cuvânt – de la *senex*, ce înseamnă bătrân.

Totul pare clar și nimeni nu încearcă să pună la îndoială cele scrise mai sus. Și totuși.

Studiind lucrările mai multor istorici antici am depistat că majoritatea absolută a acestora, inclusiv toți cei care primii au scris istoria Romei antice, *nu vorbesc* despre *senat* ca despre o instituție a bătrânilor. Aceștia ne spun că senatorii, în majoritatea lor, erau bărbați cu vârsta cuprinsă între 30 și 50 de ani.

Aici, ca exemplu, poate fi adus Tit Liviu (în limba latină - Titus Livius) cu monumentala sa istorie „Ab urbe candida" („De la fondarea Romei"), scrisă la începutul secolului I al erei noastre, care ne spune destul de clar că Romul, întemeietorul Romei, în scopul consolidării comunității pe care o conducea a instituit o *adunare a taților* numită *senat*. [1] Și, chiar dacă nu toți erau tați, după cum se vede din izvoarele scrise, la toți li se spunea așa ca semn al stimei pe care aceștia o aveau în societate.

Același Tit Liviu ne spune că tații-senatori au început a fi numiți ceva mai târziu patricieni. Patrician, de la cuvântul *patre*, care în latină însemna tată. [2] Deci de la tată/patre al unei familii s-a trecut la patrician – tată al întregului neam, membru al *senatului*.

Așadar, patrician, senator însemna tatăl neamului și nicidecum bătrân.

Acest lucru a fost confirmat și de istoricul Gai Vallei Patercul (în limba latină - Gaius Valleus Paterculus (19 î.e.n. – 31 e.n.) în lucrarea sa „Istoria Romană" („Historiae Romanae"). Patercul scria că Romul a ales o sută de bărbați pe care i-a numit pateri, adică tați, și i-a inclus într-un consiliu al comunității. [3]

Tot despre tați a vorbit și marele istoric Plutarh (46 e. n. - 125 e. n.). Acesta ne spunea clar, fără a mai lăsa loc de discuție, că „până în prezent romanii îi numesc pe senatori tați ( patres)". [4]

Despre tați, și nu despre bătrâni, au vorbit Marc Tuliu Cicero (106 î. e. n. - 43 î. e. n.), Iuliu Cezar (100 î. e. n. - 44 î. e. n.), Gai Crisp Sallustiu (86 î.e.n. – 35 î.e.n.) și mulți alți. [5]

Unii istorici au început a vorbi despre senate ca despre adunări ale bătrânilor mult mai târziu, în secolul al IV-lea e. n., atunci când acestea ca instituții, la nivel de țară, au dispărut transformându-se în simple structuri consultative pe lângă împărații din Bizanț, când în senatele municipiilor alcătuite, ca regulă, din capii familiilor bogate, majoritatea fiind de vârsta înaintată, mai mult se discuta decât se adoptau decizii necesare orășenilor. Mai apoi, trebuie de luat în calcul și faptul că cei care scriau istoria în această perioadă o făceau de pe poziția intereselor bizantine, adică perioada dominației Romei era tratată de aceștia ca ceva mai puțin importantă decât cea a Constantinopolului.

Printre aceștia se evidențiază Flaviu Eutropiu (în latină - Flavius Eutropius), care a trăit în secolul al IV-lea e. n. și care în lucrarea sa „Breviarium Historiae romanae" („Scurtă istorie de la întemeierea Romei") ne spune că Romulus, fiind un tâlhar (aici se vede poziția negativă a lui Eutropiu față de Romul, față de Roma și romani – n. n.) a adunat o sută de bătrâni pe care i-a numit senatori ca să-l consulte cum să conducă orașul (și aici se observă aceeași poziție părtinitoare a aceluiași autor – n. n.). [6]

Așadar, dacă anterior ceilalți istorici afirmau că Romul a chemat o sută de *bărbați* pe care i-a numit tați (patres), apoi acesta spune că Romul a chemat o sută de *bătrâni* pe care i-a numit *senatori*.

O mică parte din istoricii de mai târziu, majoritatea fiind din Constantinopol, au preluat și au promovat această poziție dând-o drept adevărată de la începutul fondării Romei. Că aceștia nu aveau dreptate ne-o dovedește, după cum am menționat ceva mai sus, însăși componența după vârstă a senatorilor.

Astfel, izvoarele scrise mărturisesc că de la bun început, adică de la momentul fondarea Romei, în *senat* intrau bărbații care ca, regulă, erau în floarea vârstei și nu bătrânii. Mai târziu, în anul 509 î. e. n., după alungarea ultimului rege roman și instaurarea republicii, numărul senatorilor a fost mărit până la 300, majoritatea fiind din rândul călăreților, adică tot nu din rândul bătrânilor. Mai mult, în perioada târzie a republicii, censul minim de vârstă pentru senatori a fost coborât până la 30 de ani, iar pe timpul lui Octavian August – chiar până la 25 ani.

Menționând toate acestea, nu putem să nu afirmăm că cuvântul *senex*, cu sensul de bătrân, a apărut după instituirea *senatului* și a apărut anume ca o derivată de la cuvântul *senat*. În limba latină cuvântul bătrân avea forma de *vecchio*, care era utilizată, practic, în toate cazurile unde se vorbea de bătrân/bătrâni. Așadar, cuvântul *senex* provine de la cuvântul *senat* și nu *senat* de la *senex*.

În căutarea probelor de fortificare sau de respingere a concluziilor formulate mai sus am constatat că structuri, instituții, similare *senatului* din Roma au existat din cele mai vechi timpuri la greci și la evrei cu denumirea de *gherousia* (în limba greacă – *gerousia*, iar istoricii români o scriu, nu este clar de ce – *gerusia*), mai apoi, la greci cu cea de *sinclit* și la evrei – cu cea de *sinedriu*.

Istoricii contemporani scriu că *gherousia* a fost unul din cele mai vechi organe de conducere la greci și la evrei, dar mult mai cunoscută la greci. Numărul membrilor *gherousiei* și atribuțiile acesteia în diferite perioade au fost diferite. Cea mai cunoscută *gherousie* a fost cea din Sparta, care, inițial, a fost alcătuită din 28 de membri cu vârstă de, cel puțin, 60 de ani și 2 regi, de unde și, posibil, concluzia de mai târziu că *gherousia* era un sfat al bătrânilor.

*Sinclitele*, după cum am menționat mai sus, sunt cunoscute mai mult ca organe de conducere ale orașelor, inclusiv ale Constantinopolului, și ca structuri consultative pe lângă împărații Bizanțului. Componența, atribuțiile și modul de funcționare ale acestora nu au avut niciodată o reglementare strictă, din care cauză rolul lor diferă de la oraș la oraș și de la perioadă la perioadă.

La fel de cunoscute sunt și *sinedriile*, mai ales cele din Vechea Iudee, și, în special, Marele Sinedriu din Ierusalim, care îndeplinea atât funcția de organ principal de stat cât și de cea mai importantă instituție judecătorească. Interesant este și faptul că președinții sinedriilor erau numiți *nașu*.

După cum se observă ușor, fiecare dintre aceste patru cuvinte – *senat*, *gherousia, sinclit, sinedriu* – este alcătuit din două părți: *senat* din *sen* + *at*, *gherousia* – din *gherou* + *sia*, *sinclit* din *sin* + *clit* și *sinedriu* – din *sin* + *edriu,* dintre care una - *sen, sia* și *sin* pare a avea nu numai aceiași formă, dar și același conținut.

Din cele cunoscute de noi, componenta *at* din cuvântul *senat (sen + at)* reprezintă forma scurtă a cuvântului tata din limba populară, limba rumână/română nescrisă, utilizată în cele mai vechi timpuri pe imensul teritoriu al Europei, Asiei de Sud-Vest și Africii de Nord (fapt despre care am scris anterior în alte expuneri – n. n.). Istoricii de atunci scriau că numele Ata, Atta, Atal, Atil, Atila și altele asemănătoare nu înseamnă nimic altceva decât tata, adică capul familiei, comunității și neamului în întregime.

Componenta *gherou* din cuvântul *gherousia (gherou + sia)* reprezintă o formă scrisă în limba greacă a cuvântului erou preluat din rumâna/româna populară.

Componenta *clit* din *sinclit (sin+clit)* utilizat în limbile greacă și latină reprezintă un cuvânt curat rumânesc/românesc, care înseamnă grămadă, movilă, munte de obiecte omogene, însă, atribuit persoanelor, înseamnă bărbat puternic, voinic. Aici am putea aduce mai multe exemple care ar confirma acest lucru, dar ne vom mărgini doar la câteva: Clit – așa era numele unuia dintre feciorii lui Priam, regele Troiei; Clit – așa îi ziceau unuia dintre ofițerii apropiați ai lui Alexandru Macedon; Heraclit – așa îl numeau pe marele

filozof grec dintre sec. VI-V î. e. n. și pe unul dintre scriitorii creștini din sec. II-III e. n., și credem că toți au auzit de Dioclet/Diocletian, unul dintre cunoscuții împărați romani, care a domnit între anii 284-305.

La fel și componenta edriu din cuvântul *sinedriu (sin+edriu)* utilizat la evrei, derivă de la cuvântul edrii/endrii ceea ce în timpurile vechi însemna, inclusiv, la inzi, babilonieni, eleni/greci – bărbat luptător, altfel spus, ostaș.

După cum se vede clar, cuvintele *at, erou, clit, edriu* aveau același sens: om în vârstă, bărbat în plină putere, luptător, și aceasta în pofida faptului că cuvintele aveau forme diferite.

Constatând acest lucru, cu atât mai mult ne-am convins că și componentele *sen, sia* și *sin* au același sens – cel de adunare. Astfel, *senat* înseamnă adunare a taților, *gherousia* – a eroilor, *sinclit* – a cliților, a celor puternici, *sinedriu* – a edriilor/endriilor, a bărbaților luptători.

Știind, că în cele mai vechi timpuri în Europa, Asia de Sud-Vest și Africa de Nord se vorbea o singură limbă, am presupus că și *sen, sia* și *sin* trebuie să fie de origine rumânească/românească, având o rădăcină comună și că această rădăcină comună trebuie să fie prezentă și astăzi în limba rumână/română.

Căutând în DEX-ul limbii române, în care alte cuvinte au mai avut ori mai au sensul de adunare, am găsit cuvântul *șină* care se întâlnește numai în limba rumână/română și care înseamnă și „cerc de metal care se montează pe roțile de lemn pentru a le feri de uzură" (referitor la originea cuvântului *șină*, DEX-ul limbii române, ca și în multe alte cazuri, ne induce în eroare, spunându-ne că acesta provine din limba poloneză de la *szyna* sau din limba germană de la schiene care, de fapt, în aceste limbi, au sensul de bară de oțel utilizată drept cale de rulare pentru un vehicul cu roți, cum ar fi trenul sau tramvaiul. După cum vedeți, și aici lucrurile au fost inversate - nu cuvântul *șina* provine de la *szyna* ori *schiene*, ci invers. Despre felul în care s-a întâmplat aceasta vom vorbi în altă expunere - n. n.). Astfel, dacă în timpurile vechi adunării, cercului de bărbați în limba populară i se spunea *șină*, apoi în limbile oficiale acestea au devenit *sen, sia* și *sin*, din care cauză *șina taților* (adunarea taților) a fost scrisă în limba latină ca *senat, șina eroilor,* în limba greacă ca *gerousia*, *șina cliților* (adunarea bărbaților mari, puternici), în aceeași limbă greacă – ca *sinclit*, *șina edriilor* (adunarea bărbaților apți de luptă), în limba ebraică veche – ca *sinedriu*.

S-a întâmplat acest lucru fiindcă în toate aceste trei limbi, care au fost inventate și care erau utilizate ca limbi oficiale lipsea litera „ș" din care cauză cuvântul *șină* transcris în limbile oficiale a căpătat forma *sina* de unde și în loc de *șina taților, eroilor, cliților, edriilor* se scria și se pronunța ca *senat, gherousia, sinclit, sinedriu*.

Despre faptul că cuvintele *sen, sia, sin* în timpurile vechi însemnau șină/cerc/adunare a oamenilor, a bărbaților ne vorbesc și alte exemple.

Astfel, cuvântul *sinagoga* utilizat și astăzi în limba ebraică și care înseamnă după cum spun unii, *casa adunării*, era cunoscut cu mult timp înaintea erei noastre. Știind din izvoarele vechi, mediul, societatea de atunci, putem afirma la sigur că în acea perioadă cuvântul *sinagoga* nu însemna altceva decât cercul/adunarea oamenilor/bărbaților din neamul lui Gog (după unii istorici, aceștia erau sciți, după alții masageți sau goți ș. a. m. d. – n. n.) care era destul de numeros și care fiind în permanentă mișcare a fost localizat de istorici în diferite secole, în diferite regiuni, mai ales în cele nordice, în regiunea Munților Caucaz, Mării Caspice și Mării Negre.

La fel, și Muntele Sinai, probabil, își trage numele de la același cuvânt *șină*, adică cerc și ar însemna Muntele rotund sau Muntele adunării - adunare a oamenilor/bărbaților care au stat mai mult timp la poalele acestuia până când profetul Moisei a primit învățătura credinței de la Dumnezeu, denumirea căreia - Tora, tot ne poate servi ca argument a celor formulate mai sus.

Astfel, dacă lumea cunoaște ce conțin cele cinci cărți ale lui Moisei, apoi toate izvoarele tac în privința originii cuvântului Tora. Tac, fiindcă în acest caz, ca și în alte multe cazuri, adevărul nu convine și nu convine, în primul rând, neamurilor mai mari, puternice, care au pus bazele conceptului istoriei contemporane.

Cunoscând că profetul Moisei a inventat alfabetul ebraic și limba ebraică, în mare parte, citind cuvintele scrise pe sticlă, stând de cealălaltă parte a acesteia, și că în această perioadă toți vorbeau rumâna/româna, am inversat cuvântul Tora și am primit cuvântul rumânesc/românesc roată (tora, fiindcă în limba ebraică veche, ca și în limbile greacă și latină, nu exista diftongul *oa* și litera *ă* – n.n.), adică rotund. Altfel spus, Tora înseamnă învățătura primită de pe muntele rotund, în formă de cerc, de șină, de pe muntele Sinai.

Acest exemplu îl putem fortifica cu cel al denumirii celui mai mare zeu al vechilor scandinavi - Tor, după cum se înțelege destul de clar din izvoarele scrise, care la fel își trage numele de la același cuvânt *roată*, roată pentru car, care simboliza *crearea/ facerea/ făurirea*.

Reieșind dintr-o asemenea situație putem afirma că Tora este învățătura și acest lucru este confirmat de adepții religiei iudaice, despre creare/facere/făurire, iar senatele, sinclitele, sinedriile și alte adunări de acest tip sunt niște cercuri, niște structuri care creează, fac, făuresc lucruri pentru oameni.

Tot de la cuvântul șină cu sens de cerc/adunare provin și cuvintele: sinaxă – adunare a primilor creștini; sinod – adunare a mitropoliților, episcopilor și arhiereilor la care se discută și se rezolvă probleme de administrație bisericească; sinarhie – guvernare simultană a unui cerc, grup de persoane, fiecare conducând câte o parte a statului; sintagmă – cerc, grup de cuvinte între care există un raport de subordonare, care formează o unitate semantică – sintactică; sinonime – cerc, grup de cuvinte, expresii, construcții, afixe etc., care au (aproape) același înțeles și multe altele.

Așadar, la originea cuvintelor *senat, gherousia, sinclit, sinedriu, sinaxa, sinarhie, sinod, sintagma, sinonim* se află cuvântul rumânesc/românesc *șină* care înseamnă *cerc, adunare.*

**BIBLIOGRAFIE**

1. Тит Ливий. История Рима от основания города. Книга I, 8 (6). În: <*http://ancientrome.ru/antlitr/t.htm?a=1364000100*>.

2. Тит Ливий. История Рима от основания города. Книга I, 8 (7). În: <*http://ancientrome.ru/antlitr/t.htm?a=1364000100*>.

3. Веллей Патеркул. Римская история. Книга I, VIII (6). În: <*http://ancientrome.ru/antlitr/t.htm?a=1425001000*>.

4. Белкин М. В. Римский сенат в эпоху сословной борьбы VI-IV вв. до н. э. Проблемы эволюции. Гл. 2.1. În: <*http://centant.spbu.ru/aristeas/monogr/belkin/belk011.htm*>.

5. Белкин М. В. Римский сенат в эпоху сословной борьбы VI-IV вв. до н. э. Проблемы эволюции. Гл. 2.2. În: <*http://centant.spbu.ru/aristeas/monogr/belkin/belk011.htm*>

6. Флавий Евтропий. Краткая история от основания Города. Книга I. 2.1. În: <*http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/Evtr/01.php*>.